

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ОДГОВОРИ

**НА ПИТАЊА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ИНИЦИЈАЛНИ ИЗВЕШТАЈ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ О ПРИМЕНИ КОНВЕНЦИЈЕ ПРОТИВ ТОРТУРЕ И
ДРУГИХ СУРОВИХ, НЕЉУДСКИХ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋИХ КАЗНИ ИЛИ
ПОСТУПАКА ЗА ПЕРИОД ОД 1992. ДО 2003. ГОДИНЕ**

Београд, децембар 2009.

Одговори

на питања Комитета против тортуре која се односе на Иницијални извештај Републике Србије о примени Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака за период од 1992. до 2003.године

Ц. Главне спорне области и препоруке

6. Основне мере заштите

Држава уговорница треба да обезбеди успостављање независног механизма надзора над наводним противзаконитим поступцима које врше сва државна службена лица. Држава уговорница треба да обезбеди испуњење права на приступ адвокату по сопственом избору, као и на контактирање члана породице у пракси, као и да сви притвореници буду подвргнути медицинском прегледу у року од 24 сата по притварању, као што је већ наведено у препорукама Комитета током процедуре испитивања у складу са чланом 20. Држава уговорница такође треба да успостави адекватне протоколе у раду медицинских професија, како би се на систематичан начин извештавало о налазима мучења и других окрутних, нечовечних или понижавајућих поступака или казни.

1. Надзор над радом полиције

Контрола рада полиције у Републици Србији регулисана је *Законом о полицији*, који је донет 2005.године и она може бити спољашња и унутрашња.

-Спољашња контрола

Чланом 170. Закона о полицији, прописано је да спољашњу контролу рада полиције врши Народна скупштина, у складу са чланом 9 овог закона, другим законом и прописом. Спољашњу контролу рада полиције врше и Влада, надлежни правосудни органи, органи државне управе надлежни за одређене послове надзора и други законом овлашћени органи и тела (под којима се подразумевају овлашћења утврђена посебним законом која се односе на приступ одговарајућим

информацијама, контакт са надлежним полицијским службеницима, право на добијање одговора на питања и друга законом утврђена права).

Чланом 9. Закона о полицији прописано је да министар подноси једанпут годишње, а по захтеву Народне скупштине или указаној потреби и чешће, извештај о раду Министарства и стању безбедности у Републици Србији, а радном телу Народне Скупштине надлежном за безбедност, на његов захтев и извештаје о питањима из његовог делокруга.

-Унутрашња контрола

Унутрашњу контролу законитости рада полиције, нарочито у погледу поштовања и заштите људских права при извршавању полицијских задатака и примени полицијских овлашћења, врши ***Сектор унутрашње контроле полиције***.

Сектор поступа на основу предлога, притужби и представки физичких и правних лица, поводом писмених обраћања припадника полиције и по сопственој иницијативи, односно на основу прикупљених обавештења и других сазнања која се односе на рад и поступање полицијских службеника приликом примене службених овлашћења. У том контексту, Сектор врши провере свих навода и сазнања која указују на евентуалне злоупотребе и прекорачења овлашћења полицијских службеника према осумњиченим лицима којима је одређена мера лишења слободе и задржавања.

У свом раду, Сектор доследно примењује законске прописе Републике Србије и одговарајућа подзаконска акта, али истовремено поштује и одредбе међународних конвенција које је ратификовала Република Србија, а које се односе на област превенције и заштите људских права.

У намери да се допринесе побољшању професионалне компетенције и вештине полиције у области заштите и промоције људских права, Сектор унутрашње контроле полиције је приредио *„Збирку препорука међународних тела упућених Републици Србији у области заштите људских права и спречавања мучења“*, чији је циљ да се обједине препоруке најзначајнијих међународних тела, учине доступним и корисним полицијским службеницима у свакодневној пракси.

Чланом 12. Закона о полицији, прописано је да се у обављању полицијских послова полиција придржава националних стандарда полицијског поступања, захтева утврђених законима и другим прописима и актима Републике Србије, као и међународним уговорима и конвенцијама које је усвојила Република Србија. При

обављању полицијских послова, у складу са ставом 1. овог члана, полиција се придржава и међународних стандарда полицијског поступања, а нарочито захтева утврђених међународним актима који се односе на : дужност служења људима; поштовање законитости и сузбијање незаконитости; остваривање људских права; недискриминацију при извршавању полицијских задатака; ограниченост и уздржаност у употреби средстава принуде; забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака; пружање помоћи настрадалим лицима; обавезу заштите поверљивих података; обавезу одбијања незаконитих наређења и отпор подмићивању, корупцији. Полиција предузима мере ради остваривања највиших стандарда из става 1. и 2. овог члана. Полиција обезбеђује да поступање полицијских службеника у пракси не буде испод, нити у супротности са европским стандардима полицијског поступања.“

Такође, одредбама члана 31. ст. 4. и 5. Закона о полицији, предвиђено је да приликом примене полицијских овлашћења, овлашћено службено лице поступа у складу са законом и другим прописом и поштује стандарде постављене *Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, Основним принципом УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европским кодексом полицијске етике* и другим међународним актима који се односе на полицију.

Одредбама члана 2. став 2. *Кодекса полицијске етике*, који је донет 2006. године, као један од главних циљева полиције, али и полицијских службеника, наводи се и заштита и поштовање људских права. У одредбама члана 5. став 1. истакнуто је да полицијски службеници уживају иста грађанска и политичка права као и други грађани, али се придржавају и ограничења тих права, потребних због извршавања функције полиције у демократском друштву, у складу са законом и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода. Такође, у одредбама члана 7. Кодекса, наглашено је да се полиција залаже за законе којима се, у складу са Уставом и Европском конвенцијом, обезбеђује судска заштита основних личних слобода. У члану 34., прописано је да никоме у Министарству није дозвољено да нареди, изврши, изазива или толерише мучење или какво друго сурово или нехумано поступање којим се понижава личност човека, као ни другу радњу којом се угрожава право на живот, слободу, личну безбедност, поштовање приватног и породичног живота, окупљање и удруживање или које друго право или слобода зајемчени одредбама Европске конвенције. Такође, полицијски службеници Министарства унутрашњих послова поступају у складу са одредбама чланова 53. и

54. Закона о полицији и Правилника о примени полицијских овлашћења у којима су предвиђени услови када се лице може задржати, као и права задржаног лица.

У Министарству унутрашњих послова заступљени су и други облици унутрашње контроле полиције, као што су контрола путем дисциплинске одговорности (уређене *Уредбом о дисциплинској одговорности* у Министарству унутрашњих послова) и контрола у вези са употребом средстава принуде (донет је *Правилник о техничким обележјима и начину извештавања и оцењивања оправданости и правилности употребе средстава принуде*, а формирана је и Комисија за разматрање оправданости примене средстава принуде).

- Контрола рада полиције решавањем притужби

Правилником о поступку решавања притужби, који је донет 2006.године, прописан је поступак решавања притужби које против полицијских службеника подносе појединци (притужиоци) и, с тим у вези, заштите података, евидентирање, надзор и извештавање.

Чланом 180. Закона о полицији, прописано је да свако има право да Министарству поднесе притужбу против полицијског службеника ако сматра да су му незаконитом или неправилном радњом полицијског службеника повређена права или слободе. Појединац може у року од 30 дана од дана када је до повреде дошло поднети притужбу полицији или Министарству. Сваку притужбу поднету против полицијског службеника мора прво да размотри и све околности у вези са њом да провери руководилац организационе јединице у којој је запослен полицијски службеник на кога се притужба односи или полицијски службеник кога је он овластио. Уколико су ставови подносиоца притужбе и ставови руководиоца организационе јединице усклађени може се одлучити да је поступак решавања притужбе тиме закључен. Ово ће се забележити у записник о разматрању притужбе који потписује и подносилац притужбе. Овај поступак мора бити закључен у року од 15 дана од дана пријема притужбе.

У случају да се подносилац притужбе на одазове позиву на разговор или да се одазове, али не сагласи са ставовима руководиоца организационе јединице, као и у случајевима кад из притужбе произлази сумња о учињеном кривичном делу за које се гони по службеној дужности, мора руководилац организационе јединице целокупне списе предмета да уступи комисији, која води даљи поступак решавања по притужби.

Притужбе Министарству решава *Комисија за решавање притужби*, која је састављена од три члана, и то : начелник Сектора унутрашње контроле полиције или друго овлашћено службено лице из Сектора унутрашње контроле кога власти начелник сектора, представник полиције овлашћен од стране министра и представник јавности. Представника јавности који учествује у решавању притужби на подручју полицијске управе, на предлог органа локалне самоуправе, именује и разрешава министар, а представника јавности који учествује у решавању притужби на рад полицијских службеника у седишту Министарства, на предлог организација стручне јавности и невладиних организација, именује и разрешава министар. Представник јавности се именује на период од четири године с могућношћу поновног именовања.

Одлуком министра формирано је 28 комисија (27 у подручним полицијским управама и 1 у седишти Министарства). Поступак решавања притужбе у Министарству закључује се достављањем одговора подносиоцу притужбе у року од 30 дана од дана закључења поступка код руководиоца организационе јединице полиције. Одговором подносиоцу притужбе поступак по притужби је закључен, а подносилац притужбе има на располагању сва правна и друга средства за заштиту својих права и слобода.

2. Право на приступ адвокату по сопственом избору и право на контактирање члана породице

У складу са чланом 68. ст. 1 и 2. Законика о кривичном поступку окривљени може имати браниоца у току целог кривичног поступка. Браниоца окривљеном могу узети и његов законски заступник, брачни друг, сродник по крви у правој линији, усвојилац, усвојеник, брат, сестра и хранилац, као и лице са којим окривљени живи у ванбрачној или каквој другој трајној заједници. Према члану 69. став 2. Закона један окривљени може имати истовремено у поступку највише пет бранилаца, а сматра се да је одбрана обезбеђена кад у поступку учествује један од бранилаца.

Сходно члану 71. ст. 1, 2, 3 и 4. Законика ако је окривљени нем, глув или неспособан да се сам успешно брани или ако се поступак води због кривичног дела за које се може изрећи казна затвора преко десет година или тежа казна, окривљени мора имати браниоца већ приликом првог саслушања. Окривљени према коме је одређен притвор мора имати браниоца док је у притвору. Окривљени коме се суди у одсуству мора имати браниоца чим се донесе решење о суђењу у одсуству. Ако окривљени у случајевима обавезне одбране из претходних ставова не узме сам браниоца, председник суда ће му поставити браниоца по службеној дужности за

даљи ток кривичног поступка до правноснажности пресуде, а ако је изречена казна затвора од четрдесет година - и за поступак по ванредним правним лековима. Кад се окривљеном по службеној дужности постави бранилац после подигнуте оптужнице, обавестиће се о томе окривљени, заједно са достављањем оптужнице. Ако оптужени у случају обавезне одбране остане без браниоца у току поступка, а сам не узме другог браниоца, председник суда пред којим се води поступак поставиће браниоца по службеној дужности.

Чланом 72. став 1. Законика утврђено је сиромашко право, односно прописано је да кад не постоје услови за обавезну одбрану, а поступак се води за кривично дело за које је прописана казна затвора преко три године, а у осталим случајевима ако то захтевају интереси правичности окривљеном ће се, на његов захтев, поставити бранилац, ако према свом имовном стању не може сносити трошкове одбране

У складу са чланом 75. ст. 1, 2, 4 и 5 Законика ако се окривљени налази у притвору, бранилац се може с њим дописивати и разговарати. Бранилац има право на поверљив разговор са осумњиченим који је лишен слободе и пре него што је осумњичени саслушан, као и са окривљеним који се налази у притвору. Контрола овог разговора пре првог саслушања и током истраге допуштена је само посматрањем, али не и слушањем. Истражни судија може наредити да се писма, која окривљени из притвора упућује браниоцу или их бранилац упућује притвореном окривљеном, предају тек пошто их он претходно прегледа, ако има разумног основа за веровање да се она користе за покушај организације бекства, утицање на сведоке, застрашивање сведока или неко друго ометање истраге. О задржавању и прегледавању писама истражни судија сачиниће белешку. Кад се заврши истрага или кад се оптужница, односно оптужни предлог подигне без спровођења истраге, окривљеном се не може забранити да се слободно и без надзора дописује и разговара са својим браниоцем.

Према члану 147. ст. 1 и 3 Законика орган унутрашњих послова, односно суд је дужан да о лишењу слободе одмах, а најкасније у року од 24 сата од часа лишења слободе, обавести породицу лица лишеног слободе, или друго лице са којим оно живи у ванбрачној или каквој другој трајној заједници, осим ако се лице лишено слободе томе изричито противи. Такође, о лишењу слободе обавестиће се и надлежни орган социјалног старања уколико је потребно да се спроведу мере за збрињавање деце и других чланова породице о којима се лице лишено слободе стара.

Сходно члану 150 Закона став 1, 2 и 3 Законика притвореника могу посећивати блиски сродници, а по његовом захтеву и лекар и друга лица, а по одобрењу истражног судије и под његовим надзором или надзором лица које он одреди, а у оквиру кућног реда притворске установе. Поједине посете се могу забранити само уколико би услед тога могла настати штета по вођење поступка. Дипломатски и конзуларни представници страних држава потписница одговарајућих међународних конвенција имају право да са знањем истражног судије обилазе и без надзора разговарају са притвореницима који су држављани њихове државе. Притвореник се може дописивати са лицима ван затвора са знањем и под надзором истражног судије. Истражни судија може забранити слање и примање писама и других пошиљки, само уколико има разлога за основану сумњу да она могу штетити успешном вођењу поступка. Ова забрана се не може односити на писма која притвореник шаље међународном судовима и домаћим органима законодавне, судске и извршне власти или их од њих прима, као и на писма која шаље свом адвокату или их од њега прима, осим ако се преглед преписке са браниоцем показао оправданим. Одашиљање молби, притужби и жалби се не може никад забранити.

Према члану 152. Законика председник суда и истражни судија могу у усвако доба да обилазе све притворенике, да са њима разговарају и да од њих примају притужбе. Такође, председник суда или судија кога он одреди дужан је да, најмање једном недељно, обилази притворенике, да проверава како се исти хране, како се снабдевају другим потребама и како се са њима поступа, а такође је дужан да предузме потребне мере да се уочене неправилности отклоне.

9. Избеглице

Држава уговорница треба по хитном поступку да усвоји неопходне мере, нарочито оне правне природе, да у праксу ступи Закон о азилу, како би се заштитила права особа које траже статус избеглице. Држава уговорница такође треба да спроведе мере заштите особа које траже азил и других страних лица која имају потребе за хуманитарном заштитом.

Закон о азилу донет је новембра 2007. године, а почео је да се примењује од 1. априла 2008. године.

Захтев за азил се процесуира у двостепеном административном поступку. Према члану 19. Закона о азилу, у првом степену о захтеву за азил одлучује надлежна

организациона јединица Министарства унутрашњих послова - Канцеларија за азил. У складу са одредбама члана 20. став 1. Закона о азилу, о жалбама на одлуке овог тела одлучује Комисија за азил, коју чине председник и осам чланова, које именује Влада Републике Србије на период од четири године.

Влада је донела Одлуку о оснивању *Центра за азил* у Бањи Ковиљачи 6. децембра 2008. године и средства за рад Центра за азил обезбеђена су су у буџету Републике Србије.

До доношења коначне одлуке о азилу, лицима која траже азил обезбеђени су смештај и основни животни услови у Центру за азил, који је, иначе, у саставу и под ингеренцијом Комесаријата за избеглице. Комесаријат за избеглице је ојачао капацитете, обезбедио адекватну инфраструктуру и уз примену законских прописа из области азила, а у складу са међународним стандардима, обезбедио адекватан смештај и основне животне услове лицима која траже азил, до доношења коначне одлуке о захтеву за азил. Смештај подразумева: лежај са постељином, употребу санитарног чвора, грејање, коришћење струје и воде, средства за одржавање личне хигијене и хигијене у објекту, као и одређене наменске просторије у Центру. Основни животни услови обухватају: храну (по правилу, три оброка дневно, а лице са посебним здравственим потребама има право на додатни оброк који се даје према писаној препоруци лекара), одећу, новчану помоћ и друге услове, у складу са посебним прописима о азилу.

Лице се може сместити у Центар за азил ако је претходно евидентирано и упућено од стране Министарства унутрашњих послова и ако је извршен одговарајући здравствени преглед у складу са прописом донетим на основу Закона о азилу.

Приликом пријема у Центар за азил, примењују се мере за идентификацију група са посебним потребама, као што су малолетници, лица потпуно или делимично лишена пословне способности, деца одвојена од родитеља или старатеља, особе са инвалидитетом, старе особе, труднице, самохрани родитељи са малолетном децом и лица која су била изложена мучењу, силовању или другим тешким облицима психолошког, физичког или сексуалног насиља и утврђују врсте помоћи које су потребне (медицинска, психолошка, социјална). Такве особе имају приоритет код прихвата, смештаја и пружања помоћи.

Припремљена је посебна публикација - Информатор на више језика за лица смештена у Центар за азил, која ће им помоћи да боље разумеју своја права и обавезе.

Код прихвата малолетника и у поступку утврђивања њиховог статуса, руководећи принцип је „Најбољи интерес детета“, утврђен као један од водећих принципа Конвенције УН о правима детета. У том смислу, у Центар за азил три пута недељно долази учитељица и организује рад са децом. Пројекат је финансиран од стране Високог комесаријата УН за избеглице, а реализује се посредством Данског савета за избеглице. За сва малолетна лица смештена у Центар за азил надлежни центар за социјални рад одредио је старатеља и радника, који ће долазити у Центар и корисницима пружати стручну помоћ из свог домена. У свим центрима за социјални рад, иначе, постоје три службе: Служба за заштиту деце и младих, Служба за заштиту одраслих и старих лица и Служба за правна питања и материјална давања.

Подаци о лицима смештеним у Центар за азил, о медицинском прегледу и психолошком саветовању, представљају службену тајну и доступни су само овлашћеним лицима.

Сходно Закону о азилу и подзаконским актима донетим на основу њега, тражиоци азила имају и одговарајућа друга права, односно они морају бити потпуно заштићени док им не буде признат избеглички статус или док не буде донето негативно решење у поступку захтева за азил. Надлежни органи имају обавезу да предузму све расположиве мере ради одржања јединства њихове породице у току поступка азила. Они ће у том поступку посебно водити рачуна и бринути и о остваривању начела недискриминације и родне равноправности, као и о већ поменутих лицима са посебним потребама, као што су малолетници, деца одвојена од родитеља или старатеља, лица потпуно или делимично лишена пословне способности, особе са инвалидитетом, стари, труднице, самохрани родитељи са малолетном децом и лица која су била изложена мучењу или другим тешким облицима насиља.

Малолетнику без пратње, као и пословно неспособном лицу које нема законског заступника, орган старатељства ће пре подношења захтева за азил одредити старатеља.

Поред тога, странац који је затражио азил има право: да буде информисан о својим правима и обавезама током целог поступка азила; на коришћење бесплатне правне помоћи и заступање од стране Високог комесаријата УН за избеглице и невладиних организација чији су циљеви и деловање усмерени на пружање правне помоћи избеглицима; на услуге бесплатног превођења; на слободан приступ Високом комесаријату УН за избеглице.

Тражиоци азила и лица којима је признато уточиште, тј. којима је додељен избеглички статус, поред права на боравак у Републици Србији, имају право на здравствену заштиту у складу са прописима којима је уређена здравствена заштита странаца, право на бесплатно основно и средње образовање и право на социјалну помоћ сходно посебном пропису.

Лица којима је признато право на азил имају једнака права као држављани Републике Србије у погледу права на слободан приступ судовима, правну помоћ и ослобађање од плаћања судских и других трошкова пред државним органима.

Лица којима је признато право на уточиште имају једнака права као стално настањени странци, када се ради о праву на рад и правима по основу рада, предузетништву, праву на стално настањење и слободу кретања, праву на покретну и непокретну имовину, као и праву на удруживање.

Лицима којима је додељен азил или супсидијарна заштита, смештај се обезбеђује према могућностима Републике Србије, а најдуже једну годину од коначног решења којим му је признат статус.

Република Србија ће у оквиру својих могућности обезбедити интеграцију избеглица, односно њихово укључивање у привредни, друштвени и културни живот, као и њихову натурализацију.

Странац коме је признато право на уточиште, има право на спајање са члановима своје породице.

Лице коме је додељена супсидијарна заштита, има право на спајање породице сходно прописима којима је уређено кретање и боравак странаца.

Надлежни орган може у оправданим случајевима дозволити спајање породице лица коме је додељена привремена заштита.

О пружању привремене заштите, иначе, одлучује Влада Републике Србије, а странци којима је одобрена привремена заштита имају права на: боравак до периода важења привремене заштите; здравствену заштиту у складу са прописима којима је уређена здравствена заштита странаца; бесплатно основно и средње образовање у државним школама у складу са посебним прописом; правну помоћ под условима прописаним за лица која траже азил; смештај у складу са посебним прописом; приступачан смештај особама са инвалидитетом; и др.

Полазећи од одредаба Закона о азилу, члан 67. тачка 3., министар надлежан за социјалну политику донео је прописе о социјалној помоћи за лица која траже, односно којима је одобрен азил. С друге стране, сходно истом члану 67. тач. 1. и 4.

Закона, министар надлежан за унутрашње послове такође је донео прописе о садржини и изгледу образаца захтева за азил и исправа везаних за особе које траже или којима је признат азил, као и о начину евидентирања и регистрације тражиоца азила и начину вођења и садржини евиденција које се односе на азил, као и министар надлежан за здравље пропис о здравственим прегледима који се обављају приликом пријема у Центар за азил. На тај начин заокружене су неопходне нормативне претпоставке неопходне за успешну и доследну примену Закона о азилу.

Од почетка примене Закона о азилу, тј. од 1. априла 2008. године па до септембра 2009. године, кроз Центар за азил у Бањи Ковиљачи прошло је 226 лица, како држављана Авганистана, Ирака и Грузије, тако и појединих афричких земаља (највише Авганистанаца), који су изразили намеру за подношење захтева за азил. Од тог броја, око 100 лица је и формално поднело захтев за азил. У истом том периоду није додељен ниједан азилантски статус лицима која су поднела захтев за азил, с тим што је четворици тражилаца додељена супсидијарна заштита.

11. Сарадња са Међународним судом за ратне злочине почињене на територији бивше СФРЈ

Држава уговорница треба да осигура :

а) потпуну сарадњу са МКТЈ, како кроз хапшење и предају оптуженика који се налазе на слободи, тако и кроз омогућавање пуног приступа документима и потенцијалним сведоцима на овом суду;

б) да све особе, укључујући службена лица на вишим позицијама у полицији, војсци и политичке званичнике, за које се сумња да су учествовали и чинили ратне злочине и злочине против човечности, буду доведене пред лице правде кроз одговарајуће казнене поступке, укључујући и период након предвиђеног затварања МКТЈ; и

в) делотворну заштиту сведока током и након свих фаза поступка.

У циљу оставривања пуне сарадње са Међународним трибуналом за бившу Југославију предузимају се све мере и активности усмерене на лишавање слободе и предају преостала два хашка оптуженика МКТЈ. У том смислу Министарство унутрашњих послова остварује регионалну сарадњу са другим безбедносним

службама у циљу размене информација о могућим местима скривања и потенцијалним помагачима у скривању хашких оптуженика.

Наведена сарадња се остварује због могућности да се преостала два хашка оптуженика, Ратко Младић и Горан Хацић, као и њихови помагачи, налазе ван територије Србије. Чињеница је да је регионална сарадња безбедносних служби у периоду од маја 2007.год. до јула 2008.год., допринела лишењу слободе и предаји у надлежност МКТЈ четири хашка оптуженика (Здравка Толимира, Властимира Ђорђевића, Стојана Жупљанина и Радована Караџића).

Пуну сарадњу са тужилаштвом МКТЈ Република Србија остварује на тај начин што у оквиру Управе криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова, припадници Службе за откривање ратних злочина раде на идентификацији, проналажењу, уручивању позива и обезбеђивању присуства сведока за које је Тужилаштво заинтересовано. Такође, представницима МКТЈ се омогућава непосредан увид у расположиву документацију, њен одабир, као и достављање тражене документације прикупљене у поступку трагања за починиоцима ратних злочина, односно расветљавања околности извршења кривичних дела из области ратних злочина на територији бивше СФРЈ.

У оквиру обезбеђивања пуне сарадње са МКТЈ, Министарство унутрашњих послова РС посебну пажњу усмерава на истраживање ратних злочина почињених током оружаних сукоба на тлу бивше Југославије, у вези са чим је у претходном периоду лишен слободе један број високо ранжираних припадника овог Министарства и пензионисаних припадника Војске, због основане сумње да су извршила кривична дела из области ратних злочина, као и да је у поступку трагања за хашким оптуженицима процесуирано више помагача против којих је кривични поступак у току пред домаћим судовима.

Након што МКТЈ иницира примену заштитних мера за сведоке чија би безбедност могла бити угрожена у току и након сведочења, Министарство унутрашњих послова континуирано организује и спроводи заштиту сведока и чланова њихових породица.

Став Републике Србије је да се процес сарадње са МКТЈ може окарактерисати као конструктиван и успешан, и то из следећих разлога:

- Од 46 окривљених чију је предају Трибунал захтевао од Србије, Република Србија је трибуналу предала 43 лица, а један окривљени је преминуо пре

предаје. Међу лицима која су предата Трибуналу су и двојица бивших председника Републике, бивши председник и потпредседник владе, тројица бивших начелника Генералштаба Војске Југославије, бивши начелник Службе државне безбедности и бројни војни и полицијски генерали.

- За преосталом двојцом бегунаца врше се сталне потраге, а за информације о њима расписане су и високе новчане награде.
- Од укупно 1840 захтева за помоћ Тужилаштва МКТЈ, Република Србија је у потпуности и у предвиђеном року одговорила на све примљене захтеве, а у процесу реализације се налазе само два захтева, која су достављена у новембру 2009.год.
- Од укупно 851 захтева за помоћ одбрана оптужених пред МКТЈ, у периоду од краја 2004.год. до данас, у потпуности је одговорено на готово све захтеве, док је неколико преосталих у поступку реализације.
- По условима из Споразума о увиду у архиве домаћих органа од марта 2006.год. остварено је 29 посета представника Тужилаштва МКТЈ архивама органа Републике Србије, укључујући ту и војне архиве, као и архиве Безбедносно-информативне агенције и Министарства унутрашњих послова. У периоду од јуна 2007.год. до данас одбране оптужених пред МКТЈ оствариле су 21 увид у архиве државних органа РС. Ниједан захтев Тужилаштва Трибунала и одбрана окривљених да се оствари увид у архиве није одбијен.
- Сви сведоци за које су Тужилаштво МКТЈ и одбране оптужених пред МКТЈ захтевали да буду ослобођени обавезе чувања тајне да би им се омогућило да дају свој исказ у поступцима пред Трибуналом ослобођени су дужности чувања тајне.
- Поступљено је по свим захтевима Трибунала за уручење судских позива и других писмена лицима на територији Републике Србије.
- Поступљено је по свим захтевима Трибунала за пружањем заштите сведоцима који се налазе на територији на којој органи Републике Србије имају надлежност.

- Услови под којима су окривљени пуштени на привремени боравак на слободи поштовани су беспрекорно и у свим случајевима окривљени су враћани у Трибунал у складу са одлукама судских већа.
- Према подацима Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије укупно је за кривична дела против међународног хуманитарног права пред надлежним домаћим органима до сада процесуирано 362 лица.

Имајући у виду наведено, сматрамо да је постигнута пуна сарадња, да се сарадња одвија на најбољи могући начин и да ће се тако наставити и у будућности. У том смислу, наглашавамо да Република Србија подржава утврђивање пуне истине о злочинима који су почињени током оружаних сукоба на територији бивше СФРЈ, што укључује и кажњавање одговорних за злочине без обзира на националну припадност жртава.

Резолуцијама Савета безбедности УН број 1503 и 1534 из 2003.год., одређена је стратегија престанка рада МКТЈ, којом је предвиђено да би сва првостепена суђења требало да буду окончана до краја 2008.год., а жалбени поступци до краја 2010.год. Имајући у виду наведену стратегију, МКТЈ је идентификовао осам основних функција на које ће морати да се обрати пажња у оквиру резидуалног механизма након окончања рада Трибунала. Као једна од најзначајнијих функција наводи се управо архива МКТЈ. Надлежни органи Републике Србије укључили су се у разматрање резидуалних функција и имају активан приступ у вези са овим проблемом, посебно у делу који се односи на архиве Трибунала за бившу Југославију.

У том смислу, Влада Републике Србије заузела је 23.октобра 2008.год. званичан став о питању архива трибунала, који су потом достављени МКТЈ и Савету безбедности УН. Такође, Влада Републике Србије је заузела 13. марта 2008.год. званичне ставове о осталим питањима везаним за резидуални механизам и излазну стратегију Трибунала, који су потом достављени Савету безбедности УН. У овим ставовима се између осталог наводи да Република Србија подржава успостављање резидуалног механизма које би требало да настави да врши одређене функције Трибунала након формалног престанка његовог рада – укључујући ту и надлежност за суђење преосталој двојници оптуженика који се транутно налазе у бекству. Такође, Република Србија подржава и могућност да стални Међународни кривични суд преузме све или неке од функција резидуалног механизма, обзиром на чињеницу да су све државе бивше Југославије потписале и ратификовале његов статут, те да се његово седиште такође налази у Хагу. Истовремено, Република

Србија изражава спремност да прихвати све предмете које би јој Трибунал или резидуални механизам уступио.

О посвећености Републике Србије утврђивању пуне истине о злочинима који су почињени током оружаных сукоба на територији бивше СФРЈ, што укључују и кажњавање одговорних за злочине без обзира на њихову националну припадност и без обзира на националну припадност жртава, говоре пре свега претходно наведене чињенице о оствареној сарадњи са Трибуналом, али и активности представника државних органа у области односа са јавношћу који, између осталог, обухватају и следеће : организацију и учешће на округлим столовима, конференцијама, трибинама, предавањима и студијским посетама која за своју тему имају суђења пред Трибуналом, суђења за ратне злочине пред домаћим судовима, значај сарадње Републике Србије са Трибуналом и друга питања која су повезана са процесима суочавања са прошлошћу у Србији и региону, објављивање текстова у стручним публикацијама који се односе на сарадњу Републике Србије са Трибуналом и суђења за ратне злочине и објављивање стручних публикација из области судске праксе Трибунала и релевантних питања везаних за суђења пред Трибуналом и пред домаћим судовима.

Наведене активности за своје циљеве имају следеће : приближавање општој јавности, а првенствено младима, који ће у будућности бити носиоци јавних функција, значаја процеса сарадње са МКТЈ, као и значаја суђења за ратне злочине који су учињени на територији бивше Југославије, како пред Трибуналом, тако и пред домаћим судовима, даље развијање и унапређење сарадње између правосуђа држава у региону, како би се квалитет суђења за ратне злочине почињене на територији бивше Југославије подигао на још виши ниво и слично.

12. Друге истраге у области ратних злочина

Држава уговорница треба да достави Комитету информације о исходима истраге случаја „Овчара“ (новембар 1991.године) и разлозима налога за поново суђење из 2006.године.

Пресудом Окружног суда у Београду, Већа за ратне злочине од 12.децембра 2005.год. оглашени су кривим због кривичног дела **ратни злочин против ратних заробљеника из чл.144 КЗ СРЈ у вези са чл.22 КЗ СРЈ**, и осуђени: Мирољуб Вујовић, Станко Вујановић, Милан Ланчужанин, Предраг Милојевић, Предраг Драговић, Иван Атанасијевић, Ђорђе Шошић и Мирослав Ђанковић на казне затвора у трајању од по 20 (двадесет) година; Вујо Златар, Јовица Перић и Милан

Војновић на казну затвора у трајању од по 15 (петнаест) година; Предраг Маџарац на казну затвора у трајању од 12 (дванаест) година; Горан Мугоша на казну затвора од 5 (пет) година и Нада Калаба на казну затвора у трајању од 9 (девет) година. Истом пресудом оптужени Марко Љубоја и Слободан Катић, на основу чл.355 тачка 3 Закона о кривичном поступку, ослобођени су оптужбе да су извршили наведено кривично дело.

Против наведене пресуде жалбе су Врховном суду Србије изјавили Тужилац за ратне злочине и оптужени, путем својих бранилаца. Веће за ратне злочине Врховног суда Србије је поводом те жалбе донело одлуку 18.октобра.2006.године којом је из формално-правних разлога, укинута пресуда и предмет враћен првостепеном суду (Окружном суду у Београду) на поновно суђење.

Окружни суд у Београду, Веће за ратне злочине је пресудом од 12. марта 2009. године огласио кривим због кривичног дела ратни злочин против ратних заробљеника из члана 144. Кривичног закона СРЈ, у вези са чланом 22 истог закона и осудио: Вујовић Мирољуба, Вујановић Станка, Атанасијевић Ивана, Милојевић Предрага, Шошић Ђорђа, Ђанковић Мирослава и Радак Сашу на казне затвора у трајању од по 20 (двадесет) година; Војновић Милана на казну затвора у трајању од 15 (петнаест) година; Перић Јовицу на казну затвора у трајању од 13 (тринаест) година; Калаба Наду на казну затвора у трајању од 9 (девет) година; Ланчужанин Милана на казну затвора у трајању од 6 (шест) година; Мугоша Горана и Драговић Предрага на казне затвора у трајању од по 5 (пет) година. Истом пресудом Марко Љубоја, Слободан Катић, Предраг Маџарац, Вујо Златар и Милорад Пејић ослобођени су оптужбе да су извршили наведено кривично дело. Против ове пресуде жалбе су изјавили тужилац за ратне злочине и оптужени, те стога, ова пресуда још није правоснажна.

13. Бранитељи људских права

Држава уговорница треба да предузме конкретне кораке да би дала легитимитет браниоцима људских права и њиховом раду, и како би осигурала да се, када се против њих подносе тужбе, такви случајеви спроводе у складу са међународним стандардима који се односе на правично суђење.

Надлежни органи у Републици Србији предузимају неопходне мере у циљу унапређења положаја бранитеља људских права.

Министарство за људска и мањинска права је крајем 2008. године започело реформу примене механизма надзора над поштовањем људских права у Републици Србији у циљу институционализације сарадње и консултативног процеса са цивилним сектором. С тим у вези, Министарство је организовало три округла стола и конференцију на тему унапређење система извештавања према уговорним телима Уједињених нација по основним међународним уговорима за заштиту људских права у смислу укључивања невладиног сектора у цео процес. Тема једног од округлих столова била је „Бранитељи људских права“ на којем је разматрана *Декларација о бранитељима људских права* и Извештај специјалног известиоца Уједињених нација Хине Јилани о положају бранитеља људских права у Републици Србији из 2007. године. Поред представника Министарства за људска и мањинска права, Канцеларије Уједињених Нација за људска права, Мисије ОЕБС и представника ОДИХР из Варшаве, на округлом столу су учествовали и представници невладиног сектора.

У склопу поменуте реформе Министарство је у фебруару 2009. године, у име Владе Републике Србије закључило Меморандум о сарадњи са око 150 невладиних организација. Тим меморандумом Министарство се обавезало да обезбеди редовну размену информација са цивилним сектором у вези са активностима које се односе на припрему, усвајање и имплементацију закона и стратегија у области поштовања људских права и основних слобода, у вези са израдом извештаја о спровођењу преузетих међународних обавеза, као и у вези са другим активностима из свог делокруга. Такође, Министарство је преузело обавезу да пружа подршку невладиним организацијама у њиховом раду и јача везе са цивилним сектором, како би се његови капацитети користили у циљу обавештавања и упознавања Министарства са сваким обликом кршења људских права са којим се невладине организације у свом раду буду сусретале.

Реформа процеса извештавања према уговорним телима Уједињених Нација огледа се пре свега у укључивању невладиног сектора у процес израде периодичних извештаја о примени основних међународних уговора у области људских права.

Први корак Министарства за људска и мањинска права у остварењу постављених циљева била је израда Иницијалног извештаја о примени Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације. Том приликом је Нацрт извештаја, у чијој изради је учествовала *ad hoc* радна група, постављен на интернет страницу Министарства за људска и мањинска права, те је цивилни сектор имао могућност

да се укључи у његову израду, односно да кроз своје коментаре и сугестије допринесе финализацији текста у мају 2009. године.

Следећи корак на путу реформе процеса извештавања представља израда *Заједничког основног документа о Републици Србији*. С тим у вези, прво је Министарство за људска и мањинска права, уз подршку Мисије ОЕБС-а и Канцеларије УН у Републици Србији организовало Конференцију о извештавању према уговорним телима Уједињених нација за надгледање спровођења основних међународних уговора у области људских права у јуну 2009. године. Циљ Конференције је био успостављање најделотворнијег модела сарадње између државних институција и невладиних организација и омогућавање њиховог активног учешћа у процесу израде државних извештаја.

Након те конференције формирана је Радна група за израду *Заједничког основног документа о Републици Србији* коју чине представници надлежних државних органа и релевантних невладиних организација. Радна група је израдила Први нацрт извештаја који је након тога разматран на радним састанцима. На последњем састанку ангажовани су академски стручњаци и стручњаци Уједињених нација који су применом адекватних техника и са стручног аспекта усмеравали Радну групу у припреми Другог нацрта извештаја. По финализацији текста биће ангажован експерт Уједињених нација који ће са члановима Радне групе из Министарства за људска и мањинска права извршити ревизију коначног текста извештаја. Намера Министарства за људска и мањинска права је да се овакав начин израде периодичних извештаја о примени међународних уговора за заштиту људских права успостави као модел добре праксе који ће се примењивати у новом систему извештавања.

У законодавним оквирима допринос унапређењу положаја бранитеља људских права у Републици Србији огледа се кроз доношење општег антидискриминационог закона - *Закона о забрани дискриминације*, 26. марта 2009. године.

Закон о забрани дискриминације израдила је група домаћих стручњака из владиног, цивилног и академског сектора, која је радила уз подршку пројекта који спроводи Министарство рада и социјалне политике и Програм Уједињених нација за развој (УНДП), уз помоћ делегације Европске комисије у Београду. Посебан значај као чланови радне групе у процесу израде Закона имали су стручњаци из Министарства за људска и мањинска права. Нацрт закона о забрани дискриминације био је предмет консултација са цивилним сектором, синдикатима,

представницима мањина, домаћим стручњацима и другим релевантним чиниоцима. Јавна расправа о Нацрту закона о забрани дискриминације спроведена је у периоду новембар – децембар 2008. године у више градова у Републици Србији са преко 200 представника различитих органа и организација.

До доношења Закона о забрани дискриминације у Републици Србији је бројним прописима парцијално регулисана заштита од дискриминације, и то тако што су регулисане поједине области или заштићене поједине рањиве групе. Законом о забрани дискриминације утврђена је општа дефиниција дискриминације и афирмативне акције; дате су дефиниције дискриминације према одређеним категоријама лица и у одређеним случајевима, као и облици дискриминације; установљен посебан независни орган – *Повереник за заштиту равноправности* који координира акције у вези са забраном дискриминације и који има одређена овлашћења према органима и лицима које крше забрану дискриминације; регулисана судска заштита од дискриминације, (посебан парнични поступак за заштиту од дискриминације); утврђена прекршајна одговорност и предвиђени прекршаји за дискриминаторско понашање. Решења у овом закону која се односе на одређивање појма дискриминације, дефинисања посредне дискриминације као облика дискриминације, као и механизми заштите - део о претпостављеној кривици и терету доказивања, потпуно су у складу са антидискриминационим директивама ЕУ.

Закон о забрани дискриминације заснива се на начелу једнакости, односно сходно члану 4. сви су једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства. Свако је дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Такође, у складу са чланом 8. закона, повреда начела једнаких права и обавеза постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује

16.6 Мучење и инвалидитет

Држава уговорница треба да истражи извештаје о мучењу или свирепим, нехуманим или понижавајућим поступцима и казнама особа са инвалидитетом у институцијама.

Процес реформе система заштите особа са инвалидитетом саставни је део и приоритетно питање реформе система социјалне заштите. Након усвајања „Стратегије за смањење сиромаштва“, Влада Републике Србије је у децембру 2005. године усвојила и „Стратегију развоја социјалне заштите“, документ у коме су интегрисане идеје, принципи и правци реформе система социјалне заштите, која је почела 2001. године, у оквиру Министарства рада и социјалне политике. Као основни правци развоја, које је у контексту заштите група са посебним потребама важно нагласити, дефинисани су, са једне стране, развој услуга подршке појединцима и породици у локалној заједници – развој услуга које су алтернатива институционалној заштити, укључујући и интезивирање деинституционализације заштите деце, младих и других узрасних група којима је потребна посебна друштвена подршка. Такође је предвиђено унапређење квалитета институционалне заштите, постављање минималних стандарда услуга и подизање професионалне компетенције запослених.

Министар рада и социјалне политике донео је Акциони план за отклањање неправилности у заштити корисника у Специјалном заводу за збрињавање деце и омладине „др. Никола Шуменковић“ у Стамници.

Министарство рада и социјалне политике, је у циљу утврђивања свих околности под којима су настале повреде млдб. Марка Бајчића смештеног у Специјалном заводу „Др Никола Шуменковић“ у Стамници, предузела све мере ради утврђивања околности под којима су повреде настале и утврђивања појединачне одговорности стручњака и особља запослених у тој установи и Центру за социјални рад општине Смедерево. На основу извршене контроле поступања, односно надзора над стручним радом и законитости рада ових установа социјалне заштите, Комисија Министарства рада и социјалне заштите није могла неспорно утврдити време, место и начин настанка повреда млдб. Марка Бајчића, али је неспорно утврђена одговорност директора и особља Центра за социјални рад општине Смедерево и Специјалног завода „Др. Никола Шуменковић“ у Стамници, због изостанка законом и подзаконским актима прописане евиденције о стању и потребама штићеника. У циљу утврђивања појединачне одговорности, Министарство рада и социјалне политике иницирало је код Министарства здравља ванредни инспекцијски надзор надлежног здравственог инспектора у Специјалном заводу за

децу и омладину у Стамници са циљем утврђивања свих чињеница на које је у свом извештају указао Комитет, а које се односе на заштиту млдб. Марка Бајчића. Министарство здравља је до краја јуна 2008.године реализовало надзор, којим је такође констатовано да постоје пропусти у вођењу евиденције о обезбеђивању здравствене заштите штићеника смештених у установи. Такође, од министарства правде затражено је утврђивање чињеница које се односе на период у коме је млдб. Марко Бајчић боравио у Специјалној затворској болници у Београду (установа је у надлежности Министарства правде). У спроведеном поступку ни Министарство правде није неспорно могло утврдити да ли је повређивање млдб. Марка Бајчића настало за време његовог боравка у Специјалној затворској болници у Београду. Без обзира на резултате поменуте истраге, а на основу чињеница које су неспорно утврђене, а које указују на пропусте особља и директора у вођењу прописане документације о стању и потребама штићеника, Министарство рада и социјалне политике је предузело мере према одговорнима. Поред тога, уведени су и нови инструменти праћења здравственог стања штићеника у свим фазама боравка у установи и то од пријема, адаптације на институционалне услове, боравка и отпуста.

Политика употреба мера ограничења коју заступа Министарство здравља и Министарство рада и социјалне политике одређена је „Принципима заштите особа са менталним обољењима и унапређења заштите менталног здравља“, усвојеним на седници Генералне скупштине Уједињених Нација 1991.год. У складу са овим препорукама запослени у установама социјалне заштите за ометене у развоју су упозорени да физичко спутавање може да се користи само у строго индукованим случајевима, када је то једини начин који стоји на располагању да би се спречила непосредна или претећа штета за корисника или друге. Физичко спутавање мора бити надгледано од стране здравствених радника, ограниченог је трајања и обавезно се евидентира у основну медицинску документацију за сваког корисника. Контрола примене мере ограничења врши се континуирано, а свака мера се евиденира у посебна средства евиденције.

Министарство здравља и Министарство рада и социјалне политике организовали су едукације за здравствене раднике и друге одговорне особе запослене у свим установама социјалне заштите за особе са тешкоћама у менталном развоју.

Број радника који су прошли обуке :

1. Дом за смештај одраслих лица, Кулпин – 37 радника (2008.-2009.- Школа животних вештина),
2. Дом за децу и омладину ометену у развоју, Ветерник – 66 стручних радника (24 – Монтесори програм, 21 – Програм сензоричке интеграције, 21 – Основни протокол за рад са особама са аутизмом) и 75 неговатеља – Обука за рад у савременим условима у складу са методиком дефектологије;
3. Дом за децу и омладину ометену у развоју, Сремчица – 58 радника (2 – Монтесори, 2- Обука из дефектолке дијагностике, редукације и неуропсихолошке рехабилитације, 1- редукација психомоторике, 19 – Енигматски свет чула, Едукација радних инструктора и неговатеља – 31, Међународна коонференција - 3);
4. Специјални завод за децу и омладину „др. Никола Шуменковић“ Стамница – 88 радника (68 - Школа животних вештина, 20 – Обука за ванинституционалну заштиту);
5. Дом за децу ометену у развоју Колевка, Суботица – 22 радника (15 – Монтесори, 2 - редукација психомоторике, 5 - Физиоперапеутски);
6. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине, Београд, Звечанска – 71 радник (Практичне и животне вештине, Школа за живот, Умеће одрастања, Оснивање и вођење групе за самоподршку младих у ризику, Водич за самоостаљивање, Подстицање просоцијалног и превенција агресивног понашања младих, Едукација пројектног тима за развој породичног смештаја, Стратегија развоја породичног смештаја, Превенција институционалног смештаја, Едукација за рад са сексуално злостављаном децом, Едукација за рад са децом жртвама насиља у природној породици, Едукација за прпрему деце за одлазак на породични смештај, Конвенција о правима деце и омладине).

Смештај у установу социјалне заштите се према важећим прописима реализује на основу одлуке Центра за социјални рад, а једино суд може донети одлуку против воље лица о задржавању у здравственој организацији која обавља делатност у области неуропсихијатрије и на смештај корисника у установе социјалне заштите у

свим случајевима када се ради о смештају лица против њихове воље (или на иницијативу старатеља).

У циљу разјашњења правног положаја свих корисника који су на смештају у установама социјалне заштите за смештај деце ометене у развоју и одраслих лица са психијатријским проблемима, Министарство рада и социјалне политике је издало налог свим центрима за социјални рад, односно органима старатељства у Републици Србији да у року од 45 дана од дана пријема налога изврше :

- Преиспитивање целисходности примењеног облика заштите за сва лица на смештају у установама социјалне заштите за смештај лица ометених у развоју,
- Детаљну процену, за сва лица на смештају у установама социјалне заштите за смештај лица ометених у развоју, потребе предузимања мера старатељске заштите или мера за продужење родитељског права у складу са чл.329.-333. Породичног закона,
- Прибављање изјава воље о прихватању смештаја у установи социјалне заштите за смештај лица ометених у развоју и од корисника који су у стању да сами штите своја права и интересе.

Напред наведени налог је у остављеном року извршен, односно разрешен је статус лица на смештају у установама социјалне заштите и отклоњени узроци који су указивали на постојање противправног задржавања – лишења слободе.

Министарство рада и социјалне политике је издало забрану пријема деце у установама у којима су заједно на смештају деца ниског календарског узраста и одрасли; као и за премештај деце ниског календарског узраста (приоритетно 30 деце из Кулпина) у установе специјализоване само за заштиту деце, у специјализоване хранитељске породице и породице порекла.

Инспекција Министарства рада и социјалне политике издала је налог којим се забрањује коришћење простора унутар установа који не задовољавају минималне стандарде (ове мере до сада су наложене установама у Кулпину и Ветернику).

Извршено је јачање кадровских капацитета у установама, едукација кадра и успостављање обавезних процедура у ситуацијама ризика од повређивања и самоповређивања корисника и за имплементацију Посебног протокола за заштиту деце од злостављања, донетог 2005.године.

Успостављена је : квалитетнија здравствена заштита ових посебно осетљивих група корисника, у сарадњи са Министарством здравља, што подразумева утврђивање услова за пружање здравствене заштите корисника и потребних обавезних процедура, као и дефинисање јасних критеријума који индукују институционалну заштиту десе рођене са ризиком у развоју; неопходна инвестициона улагања у унапређење просторних и техничких услова у институцијама за смештај корисника са посебним потребама.

Број деце (до 18 год.) ометене у развоју на смештају у установама социјалне заштите у Србији на дан 31.12.2007./21.09.2009.године :

1. Дом за смештај одраслих лица, Кулпин – 259 / 122
2. Дом за децу и омладину ометену у развоју, Ветерник – 188 / 166
3. Дом за децу и омладину ометену у развоју, Сремчица – 120 / 118
4. Специјални завод за децу и омладину „др. Никола Шуменковић“ Стамница – 101 / 82
5. Дом за децу ометену у развоју Колевка, Суботица – 155 / 180
6. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине, Београд, Звечанска – 466 / 441